

Kurzus kódja(i): FLM-261:6
FLMD-121:2
FLMD-221:2

Kurzus címe: Bevezetés a tömegkultúra esztétikájába: Műfajelmélet
(Filmelmélet: Műfajelmélet)

Tanár neve: Varga Zoltán

Kurzus időpontja, helye: Hétfő 12:30-14:00, 34-es terem

Kurzus típusa: Előadás

Kurzus leírása: A kurzus célja, hogy betekintést nyújtson a filmes műfajelméletbe és a populáris film esztétikájába, megközelítéseinek lehetséges szempontjaiba. A kurzus során a műfajelmélet általános problémáinak fölvázolását követően, többnyire a szakterület legmeghatározóbb szerzőitől származó szövegek segítségével olyan kérdésekkel foglalkozunk, hogy miként lehetséges definiálni a műfajiságot, milyen tágabb értelemben vett tömegkultúra keretezi a műfajfilmeket, milyen következményekkel jár a műfajiság a konkrét alkotás(ok), a gyártók és a befogadók számára. Megvitatjuk, milyen módon lehet csoportosítani a műfajokat, azok miképpen keveredhetnek egymással, s milyen összefüggés tételezhető a szerzőiség és a műfajiság között. Foglalkozunk a műfajok nemzeti filmgyártásokhoz kötődő verzióival és az egyes műfajok lehetséges filmtechnikai determináltságával is.

Témák:

1. Bevezetés a műfajelméletbe
2. Műfajelméleti alapvetések – a műfaj definiálásának nehézségei és kísérletei, a műfaji elemzés szempontjai és a műfajtörténeti modellek
3. A műfaj és a tömegkultúra. A populáris filmkultúráról általánosságban
4. A műfaj és a filmgyártás
5. A műfaj és a befogadó. Hatás és műfajiság
6. A műfajok csoportosításának lehetőségei és a műfajkeveredés kérdése
7. Műfaj és szerzőiség, műfaj és stílus
8. Műfajok a nemzetközi filmkultúrában – giallo, szexvampírfilm, kung-fu film
9. Műfaj, elbeszélés, vizualitás – a filmtechnika, a látvány(osság) és a műfajiság összefüggései

Az első óra dátuma: február 18

Kurzus teljesítésének követelményei: Írásbeli vizsga (órai anyag + kötelező olvasmányok)

Ajánlott filmek: 5. A műfaj és a befogadó. Hatás és műfajiság
Richard Donner: *Omen*
Neil Jordan: *Egy kapcsolat vége*

6. A műfajok csoportosításának lehetőségei és a műfajkeveredés kérdése
James Wan: *Death Sentence*
Carl Reiner: *Agyban nagy*
Peter Jackson: *Törjön ki a frász!*

7. Műfaj és szerzőiség, műfaj és stílus
Tim Burton: *Batman visszatér*

8. Műfajok a nemzetközi filmkultúrában – giallo, szexvampírfilm, kung-fu film
Dario Argento: *Mélyvörös/Profondo rosso*
José Ramón Larraz: *Vampyres – Daughters of Draacula*
Bruce Lee: *A sárkány útja*

---

9. Műfaj, elbeszélés, vizualitás – a filmtechnika, a látvány(osság) és a műfajiság összefüggései

Paul Verhoeven: *Az emlékmás*

Kötelező / ajánlott irodalom: 1. Bevezetés a műfajelméletbe

Kötelező olvasmány:

CASETTI, Francesco: A film és a kultúra: a műfaj az archetípusok és a rituálék között. In: CASETTI, Francesco: *Filmelméletek 1945–1990*. Budapest: Osiris, 1998. pp. 251–255.

VASÁK Benedek Balázs: Bevezetés a műfajelmélet-összeállításához. *Metropolis* 1999/3. pp. 6–11

WELLEK, René – WARREN, Austin: Az irodalmi műfajok. In: WELLEK, René – WARREN, Austin: *Az irodalom elmélete*. Budapest: Osiris, 2002. pp. 232–243.

Ajánlott irodalom:

BERRY, Sarah: Genre. In: MILLER, Toby – STAM, Robert (eds.): *A Companion to Film Theory*. Wiley–Blackwell, 2004. pp. 25–44.

CHANDLER, Daniel: *An Introduction to Genre Theory*. <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/intgenre/intgenre.html>

HUTCHINGS, Peter: Genre Theory and Criticism. In: HOLLOWS, Joanne–JANCOVICH, Mark (eds.): *Approaches to Popular Film*. Manchester: Manchester University Press, 1995. pp. 59–77.

2. Műfajelméleti alapvetések – a műfaj definiálásának nehézségei és kísérletei, a műfaji elemzés szempontjai és a műfajtörténeti modellek

Kötelező olvasmány:

ALTMAN, Rick: A film és a műfajok. In: NOWELL-SMITH, Geoffrey (ed.): *Oxford Filmenciklopédia*. Budapest: Glória, 1998. pp. 284–294.

KIRÁLY Jenő: A műfajok elmélete. In: KIRÁLY Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetípusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona, 1998. pp. 23–52.

NEALE, Steve: Műfajkérdések. In: NAGY Zsolt (ed.): *Tarantino előtt 1. Tömegfilm a nyolcvanas években*. Budapest: Új Mandátum, 2000. pp. 12–44.

Ajánlott irodalom:

ALTMAN, Rick: *Film/Genre*. London: BFI/Palgrave Macmillan, 1999. pp. 13–29. (Chapter 2: What is generally understood by the notion of film genre?)

ALTMAN, Rick: A Semantic/Syntactic Approach to Film Genre. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 27–41

BORDWELL, David: *Making Meaning. Inference and Rhetoric in the Interpretation of Cinema*. Cambridge – London: Harvard University Press, 1988. pp. 146–151.

GERDELICS Miklós: Műfajok elemeinek virtuális térképe – Az IMDb alkalmazhatósága a filmelméletben. *Apertúra* 2011. tavasz. <http://apertura.hu/2011/tavasz/gerdelics>

GRANT, Barry Keith: Approaching Film Genre. In: GRANT, Barry Keith: *Film Genre: From Iconography to Ideology*. London – New York: Wallflower, 2007. pp. 4–28.

HAYWARD, Susan: *Cinema Studies. The Key Concepts*. London – New York: Routledge, 2001. pp. 165–171.

LAETZ, Brian – MCIVER LOPEZ, Dominic: Genre. In: LIVINGSTONE, Paisley – PLANTINGA, Carl (eds.): *The Routledge Companion to Philosophy and Film*. London – New York: Routledge, 2009. pp. 152–161.

MOINE, Raphaëlle: *Cinema Genre*. Blackwell Publishing, 2008. pp. 1–26. (Chapter 1: In the Genre Jungle)

NEALE, Steve: Definitions of Genre. In: NEALE, Steve: *Genre and Hollywood*. London – New York: Routledge, 2000. pp. 7–26.

TUDOR, Andrew: Genre. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 3–11.
VARRÓ Attila: A műfajok eredete. *Filmvilág* 2009/12. pp. 13–15.

3. A műfaj és a tömegkultúra. A populáris filmkultúráról általánosságban

Kötelező olvasmány:

KIRÁLY Jenő: Bevezetés a népszerű filmkultúra vizsgálatába. In: KIRÁLY Jenő (ed.): *Film és szórakozás*. Mokép – Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, 1981. pp. 3–50.

Ajánlott irodalom:

CARROLL, Noël: The Ontology of Mass Art. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 1997/2. pp. 187–199.

CAWELTI, John: A népszerű műfajok problémája. In: NAGY Zsolt (ed.): *Tarantino előtt 1. Tömegfilm a nyolcvanas években*. Budapest: Új Mandátum, 2000. pp. 57–73.

HOLLOWS, Joanne: Mass culture theory and political economy. In: HOLLOWS, Joanne – JANCOVICH, Mark (eds.): *Approaches to Popular Film*. Manchester: Manchester University Press, 1995. pp. 15–36.

KIRÁLY Jenő: A népszerű filmkultúra szerkezete és működése. In: KIRÁLY Jenő: *Mozifolklor és kameratöltőtoll. A populáris filmkultúra elméletéhez*. Budapest: Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, 1983. pp. 139–299.

KIRÁLY Jenő: A műfaji művészet hermeneutikája. In: KIRÁLY Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetipusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona, 1998. pp. 85–117.

KIRÁLY Jenő: Az archetipus esztétikai antropológiája. In: KIRÁLY Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetipusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona, 1998. pp. 146–162.

KLOSKOWSKA, Antonina: *Tömegkultúra. Bíráló és védelem*. Budapest: MRT Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1970. pp. 3–169; vagy: KLOSKOWSKA, Antonina: *Tömegkultúra. Kritika és védelem*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1971. pp. 161–304.

4. A műfaj és a filmgyártás

Kötelező olvasmány:

ALTMAN, Rick: Újrafelhasználható csomagolás. Műfaji termékek és az újrafeldolgozási folyamat. *Metropolis* 1999/3. pp. 12–33.

NEWMAN, Kim: Főáramlatbeli és kísérleti filmek [Exploitation and the Mainstream]. In: NOWELL-SMITH, Geoffrey (ed.): *Oxford Filmenciklopédia*. Budapest: Glória, 1998. pp. 527–534.

Ajánlott irodalom:

KERNAN, Lisa: *Coming Attractions. Reading American Movie Trailers*. Austin: University of Texas Press, 2004. pp. 44–53. (The Rhetoric of Genre: Trailer Space)

NEALE, Steve: *Genre and Hollywood*. London – New York: Routledge, 2000. pp. 218–244.

SCHATZ, Thomas: *Hollywood Genres: Formulas, Filmmaking and the Studio System*. New York: Random House, 1981.

5. A műfaj és a befogadó. Hatás és műfajiság

Kötelező olvasmány:

GRODAL, Torben: A fikció műfajtipológiája. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 320–355.

Ajánlott irodalom:

CARROLL, Noël: Film, Emotion, and Genre. In: CARROLL, Noël: *Engaging the Moving Image*. New Haven – London: Yale University Press, 2003. pp. 59–87.

DERRY, Charles: A suspense, amitől a néző visszafojtja lélegzetét. *Metropolis* 2007/3. pp. 30–46.

6. A műfajok csoportosításának lehetőségei és a műfajkeveredés kérdése

Kötelező olvasmány:

KIRÁLY Jenő: *Frivol múzsa II*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. pp. 784–786.

Ajánlott irodalom:

ALTMAN, Rick: *Film/Genre*. London: BFI/Palgrave Macmillan, 1999. pp. 123–143. (Chapter 8: Why are genres sometimes mixed?)

COLLINS, Jim: Genericity in the Nineties: Eclectic Irony and the New Sincerity. In: COLLINS, Jim – RADNER, Hilary – PREACHER COLLINS, Ava (eds.): *Film Theory Goes to the Movies*. London – New York: Routledge, 1992. pp. 242–263.

HAMAR Péter: A játékfilm műnemeinek és műfajainak rendszere. Nyíregyháza, 1987.

KIRÁLY Jenő: *A film szimbolikája I/1. A filmkultúra filozófiája és a filmalkotás szemiotikai esztétikája*. Kaposvár – Budapest: Kaposvári Egyetem Művészeti Kar Mozgóképkultúra Tanszék – Magyar Televízió Zrt., 2010. pp. 156–191. (1.7 és 1.8. fejezet)

KRIGLER Gábor: Műfaj: szabály vagy szabadság? Dancyger mesterkurzusa. http://magyar.film.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=17021&catid=3&Itemid=6

PÁPAI Zsolt: Serpenyő és puska. Hangnemváltás és kevert hangnem. *Filmvilág* 2010/11. pp. 42–45.

STAIGER, Janet: Hybrid or Inbred: The Purity Hypothesis and Hollywood Genre History. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 185–199.

WILLIAMS, Linda: Film Bodies: Gender, Genre, and Excess. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 141–159.

7. Műfaj és szerzőiség, műfaj és stílus

Kötelező olvasmány:

KIRÁLY Jenő: A műfaji film elmélete. In: KIRÁLY Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetípusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona, 1998. pp. 53–84.

Ajánlott irodalom:

ANDREW, Dudley: Műfajok és szerzők értékelése. *Metropolis* 1999/3. pp. 34–50.

BRAUDY, Leo: Genre: The Conventions of Connection. In: MAST, Gerald – COHEN, Marshall (eds.): *Film Theory and Criticism*. New York – Oxford: Oxford University Press, 1979. pp. 443–468.

GRANT, Barry Keith: Genre and authorship. In: GRANT, Barry Keith: *Film Genre: From Iconography to Ideology*. London – New York: Wallflower, 2007. pp. 56–79.

KIRÁLY Jenő: A filmmunka elmélete. In: KIRÁLY Jenő: *Mozifolklor és kameratöltőtoll. A populáris filmkultúra elméletéhez*. Budapest: Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, 1983. pp. 71–137.

PÁPAI Zsolt: Hollywood Dr. Frankensteinje. Tim Burton, a rémmesemondó. *Filmvilág* 1999/10. pp. 20–25.

STODDART, Helen: Auterism and film authorship. In: HOLLOWES, Joanne – JANCOVICH, Mark (eds.): *Approaches to Popular Film*. Manchester: Manchester University Press, 1995. pp. 37–58.

Szerzői elméletek. *Metropolis* 2003/4.

VARGA Zoltán: Denevérjelmezbe bújt szerző. Tim Burton *Batman*-filmjeinek kettőssége. *Prizma* 2012/3. pp. 30–37.

8. Műfajok a nemzetközi filmkultúrában – giallo, szexvampírfilm, kung-fu film

Kötelező olvasmány:

Giallo-összeállítás. *Filmvilág* 2007/4. pp. 24–35.

LI Cheuk-To: A populáris film Hongkongban. In: NOWELL-SMITH, Geoffrey (ed.): *Oxford Filmenciklopédia*. Budapest: Glória, 1998. pp. 735–742.

VARGA Zoltán: A szexvampírfilm. In: VAJDOVICH Györgyi – VARGA Zoltán: *A vámpírfilm alakváltozatai*. Budapest: Áron Kiadó – Meridián Kiadó, 2009. pp. 157–183.

Ajánlott irodalom:

GRANT, Barry Keith: Conclusion: Beyond Hollywood. In: GRANT, Barry Keith: *Film Genre: From Iconography to Ideology*. London – New York: Wallflower, 2007. pp. 102–108.

9. Műfaj, elbeszélés, vizualitás – a filmtechnika, a látvány(osság) és a műfajiság összefüggései

Kötelező olvasmány:

GUNNING, Tom: „Nagyon finom teveször ecsettel rajzolták”: a filmes műfajok eredetei. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 273–291.

GUNNING, Tom: Az attrakció mozija: A korai film, nézője és az avantgárd. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 292–303.

Ajánlott irodalom:

BUKATMAN, Scott: A mesterséges végtelen. A trükkfelvételekről és a fenségesről. *Metropolis* 2003/2. pp. 10–26.

GUNNING, Tom: Nonkontinuitás, kontinuitás, diszkontinuitás: a korai filmek műfajainak elmélete. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 304–319.

PINTEAU, Pascal: A mozi és a manipulált valóság. In: PINTEAU, Pascal: *Speciális effektek*. Pécs: Alexandra, 2004. pp. 26–207.

PIOTROVSZKIJ, A.: A filmműfajok elméletéhez. In: *A film poétikája*.

Filmművészeti Könyvtár 58. Budapest: Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, 1978. pp. 175–209.

VARRÓ Attila: A Kép és a Szörny. A klasszikus horrorfilm mozgóképi önreflexiója. *Metropolis* 2006/1. pp. 110–123.
